

CENTENARI DE LA MORT DEL POETA

▶▶▶ salvant-ne el caràcter profà, li haurien plagut. Perquè, a més, el poema adduït per Riba és el darrer Verdaguer (datat menys de cinc anys abans de la mort del poeta) encara mal conegut, segons digué Ricard Torrents, a propòsit de l'aparició d'un inèdit tan notable com *Brins d'espigol*. Aquest Verdaguer tardà que Riba ja no pogué veure corrobora la seva tesi. Més seriosament: no he vist prou remarcada en l'Any Garcés la relació que pogué tenir la joia viva, però continguda i acabada, de la seva poesia juvenil, amb el vessant idil·lic de Verdaguer. Al llibre d'Albert Manent *Tomàs Garcés, entre l'avantguarda i el noucentisme*, l'aportació més definitiva, fins ara, d'una celebració estimable, potser una mica tímida, del centenari del poeta d'*El somni* –trobem (pàg. 49) que Rossend Llates en les seves memòries *Trenta anys de vida catalana* (1969) tot l'encant del Garcés periodista de quan tots dos escriuen a *La Publicitat* deia el següent: “Tomàs Garcés, en el seu *Carnet de lletres*, definia l'horitzó de la nostra literatura en marxa, restablí el culte a Mossèn Cinto i, finalment, lliurava una batalla contra la inflor i l'embús”. En aquest comentari del nom popular de Verdaguer, tot accentuant l'efecte de contrast entre dues èpoques, d'es-

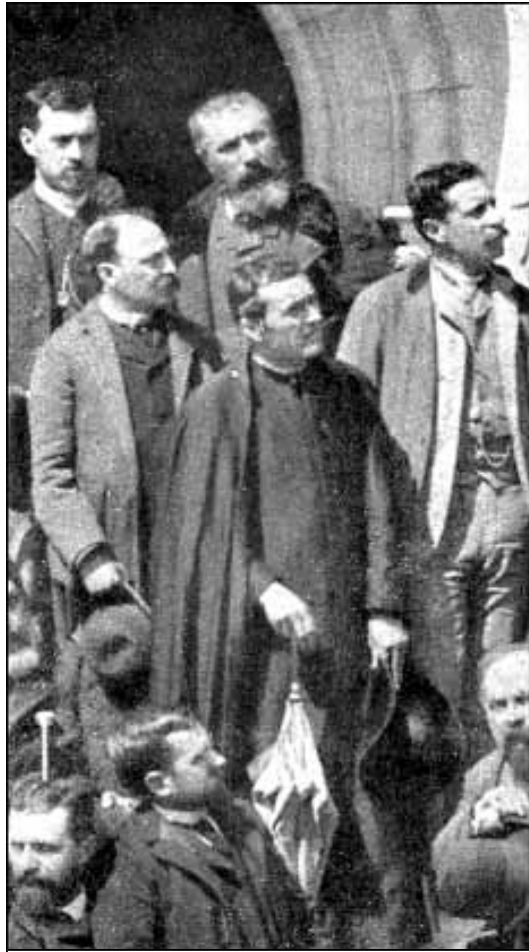

Excursió al Rosselló el 1883

til i fins i tot d'estètica, allò que de fet assenyala, em sembla, és una afinitat de fons entre dos poetes tan llunyans. Aparentment, Josep Sebastià Pons, amic i com un germà gran de Garcés, se les havia també amb les *aparances*. La seva declaració que *Canigó* “era una obra aparentment eixida de la nostra terra” (es referia a les comarques catalanes que ara anomenem Catalunya Nord) i la constatació que “els rossellonesos es desentenen d'aquella obra monumental”, així com la seva creença que “tret de la cançó popular, no existia llavors, ni s'hi pensava, una prou segura unitat en la lírica de les dues vessants pirinenques” exposen l'enunciat del que fou per a

Pons, escriptor mig-partit, un greu problema. És aquest: que del sud (“de Barcelona”, deia ell) li venia una lírica ben agençada, culta fins a l'arbitrari, o sigui pròpia de les literatures nacionals contemporànies. Però ell es delia per la cançó popular, amb el seu llenguatge “que respira i camina”, i tota la dignitat d'una literatura regional. Fins que, evitant haver d'obrir camí “entre dues cultures diferents” –dit amb paraules seves– l'arribada, un dia de finals del 1922, a Montpeller, de l'aplec de *Vint cançons*. Li portà la solució *natural* del problema.

Crec que això és important. A partir de *Vint cançons*, el gran poeta rossellonès ja podia llegir Verdaguer amb més tranquil·litat i els “registres menors i mitjans” que admirava de *Canigó*. Tomàs Garcés ofereix un espectacle del paisatge i un sentiment de l'amor provinents d'un nom de ciutat que compartia l'ambient de premeditació de la penya del Continental i l'airejada intuïció de Salvat-Papasseit. Quan Pons s'expressava en els termes esmentats en prologar-li, amb prou deteniment, el volum *Obra poètica*, Tomàs Garcés ja havia publicat (1961) nou llibres de poesia, el darrer dels

Excursió a Mallorca el 1887

quals era aleshores *Viatge d'octubre*. Clou el llibre un apèndix format per quatre pròlegs a obres seves que el poeta volgué reproduir: de Carles Riba, Maurici Serrahima, Joan Triadó i Jaume Bofill i Ferro. El meu pròleg és el de la tercera edició (1949) de *Paradís*, llibre, d'una joventut madura, que Garcés publicà l'any 1931. Reconec ara que aquell pròleg s'inicia amb una argumenta-

ció una mica arrisca. Hi ha, d'una banda, un planteig històric de la poesia catalana el qual podia potser desplaure el poeta i, a més, hi ha alguna referència que no devia agradar la censura. Situo Tomàs Garcés en un punt mitjà de la cursa feta per la poesia catalana entre la mort de Verdaguer i la mort de Rosselló-Pòrcel. Entre dos extrems, doncs, però relacionat amb tots dos, sobretot, és clar, amb el precedent verdaguerià. Evoco el fet de la immensa devoció popular que es manifestà a l'enterrament de Verdaguer i, en contrast, la vetlla íntima, trenta-sis anys després, de les despulls del jove poeta mallorquí. Assenyalo, finalment, que la poesia de poetes com Tomàs Garcés (Marià Manent, Joan Llacuna), poetes més del murmurí que del cant, “vénen pel mateix camí que alguns dels prodigis verdaguerians, que moltes de les gràcies carnerianes i que un fil finíssim de poesia popular [...]”. Així ho veia jo, a vint-i-set anys i des d'Anglaterra, l'any 1948. Al cap d'uns mesos, el 8 de maig del 1949, Garcés m'escriu una carta en la qual em donava una notícia que, per a mi, havia de portar cua. ▶▶▶

ASSAIG

Jacint Verdaguer, *Els bordons de l'arpa. Antologia*. A cura d'Isidor Cònsul. Proa. Barcelona, 2002.

L' inici de l'Any Verdaguer s'inaugurà amb una gran nevada que donava un sentit immediat al vers del poeta: “Lo *Canigó* és una magnòlia immensa”. I la flor va davallar fins a la plana com un homenatge natural. Qualsevol persona que contempli aquest massís dels Pirineus en recorda les paraules, Marià Manent les evocava en el seu dietari. Josep Pla, més interessat pel Verdaguer prosista, reconeixia el valor del poema escrit al llarg de cinc anys i la fascinació que exercí ben aviat entre els rossellonesos, pels quals aquell paisatge només havia despertat una certa curiositat científica. Tal com ha succeït amb el Mont Ventoux després de l'ascensió de Petrarca, el *Canigó* va lligat ja per sempre a la llegenda cantada pel poeta de Folgueroles.

Amb tot, si revisem la recepció del nostre clàssic, comprovem que la seva imatge controvertida ha fet minvar

l'objectivitat vers l'obra. El mossèn que complia amb el seu ministeri escrivint dotzenes de poemes religiosos era l'artífex també d'un poema pagà i excessiu com *L'Atlàntida*. I d'aquest conflicte ell mateix en buscava les causes: “Per alguna cosa havia cantat ma primera missa entre un dolmen i un altar”. Però en el mateix riu de contradiccions, incorporava el talent per la llengua, l'efectivitat d'un lèxic amplíssim que prenia volada en el seu millor poema èpic, *Canigó*, per convertir-se finalment en el més important representant de la Renaixença. Pere Gimferrer es preguntava si Verdaguer havia de ser el nostre Whitman: és cert que hi descobrim un semblant impuls oceànic; al seu torn, tanmateix, el prosista empordanès parlava de l'esforç perdut del geni de la llengua des d'un punt de vista modern; i Riba li discutia la penetració intel·lectual que cal a la poesia. El mite i l'obra s'han superposat i, a pesar del valor innegable, ha costat de lle-

gir-la des del rigor crític. Això ja ho denunciava el mateix Carles Riba en la celebració del centenari de la naixença: “Entorn d'un nom i d'una obra, no hi podria haver més d'un ingenu orgull col·lectiu fent de cobertura i defensa contra el temps; estic per dir contra l'examen”.

REINTERPRETACIÓ

Ara, en el centenari de la seva mort, cal pensar que s'ha fet alguna cosa més per modificar aquella perspectiva. Verdaguer roman: no podem oblidar la reinterpretació que n'han fet un Casasses, un Perejaume i una Júlia Zabala. Tot i que, tal com afirmava Isidor Cònsul en les pàgines d'aquest diari dies enrere, els homenatges al poeta potser no arribaran a ser suficients per recuperar-lo adequadament, el cert és que els estudis actuals van en aquesta línia. I els grans poemes, l'ambició dels quals ha representat un regal per a la nostra literatura, comencen a ser accessibles en edicions exigents i a l'abast.

Només així pot apreciar-se el treball que representa bastir una llengua del no-res.

L'única manera d'accedir als clàssics és llegint-los. I si vénen ben acompanyats millor. L'antologia presentada per Isidor Cònsul permet un acostament clar a la figura i l'obra del poeta. Amb la voluntat de constituir una eina d'estudi, aplega textos en prosa i en vers, que acompanya d'explicacions i notes. El llibre és un model d'aquesta voluntat: ¿per què cal llegir Verdaguer?, pregunta Cònsul; i en dona tres raons: perquè és el pare del català modern, perquè és l'escriptor més important de la Renaixença, i per ser considerat el poeta més important de la literatura catalana contemporània. Als justos motius exposats, s'hi afegeix una tasca compiladora que és aclaridora i progressiva de l'evolució vital i literària del poeta. Així, sense ofegar els joves lectors, l'antologia es divideix en set capítols que contenen una breu introducció teòrica i proposen els tex-

tos per al treball escolar. A més, els joves i les joves agrairan les especificacions lèxiques que les notes ofereixen. Cònsul, a banda de ser un expert en l'obra de Verdaguer, coneix bé les necessitats del públic no especialitzat i fa una tria encertada: els fragments que millor poden explicar les diverses facetes del seu autor, capellà polèmic, viatger infatigable, descriptor finíssim de topografies pròpies i llunyanes, i traductor de Mistral. Segurament no els resultarà fàcil d'entendre la poesia mística. Per això l'antòleg la situa, en justifica l'excés i, a vegades, el desequilibri, i n'aporta les mostres més rellevants, que sempre valen una lectura detallada.

És possible que els joves no s'endinsin més per aquests viarans, però els servirà l'esforç per gaudir després del tast de *Canigó*, i ser de cop els nois que abandonen la guàrdia amb Gentil per descobrir la bellesa d'una toponímia riquíssima i propra.

Que aquesta mena d'antologies comenci a ser normal és un bon símptoma. És segur que Víctor Hugo tindrà més actes commemoratius que Verdaguer, però l'homenatge de veritat passa per acostar la poesia als seus primers lectors.

Verdaguer als joves

SUSANNA RAFART